

Bödök Gergely

AMERIKAI CIKCAKKOK

„A leghidegebb tél, amit valaha átéltem, egy San Franciscó-i nyár volt.”

(Mark Twain)

Egy amerikai utazás tavaly nyárig távolinak és jobbára időszerűtlennek hatott. Képzletbeli „bakancslistámon” legalább kéttucatnyi hely szerepelt a glóbuszon, ahová, ha lehetőség adódik, akkor majd hamarabb mentem volna. Aztán mégis. Most már tudom: Amerika éppen attól igazán érdekes, hogy olyan, mint az igazi bűvész, aki akkor(ra) is tartogat még valamicske titkot, ha a legtöbbje már lelepleződött, de ez az új trükk még beszippan, amíg nem értjük. Így amikor kiderült, hogy a 2015/16-os telet a Mikes Kelemen Program ösztöndíjasaként az Egyesült Államokban tölthetem, mint egy addig gondosan elrejtett „alvósejt”: az izgalom és a várakozás hirtelen aktívizálódott.

Újdonságból már az út elején sem volt hiány. Londonban például a svédasztalos önkiszolgáló étteremben felszámolták a szervizdíjat, és ugyanitt életemben először láttam olyat, hogy valaki a brit *cheesecake*-hez kagylós-paradicsomos tésztát eszik. Aztán végre megpillantottam a repülőről New York fényeit, majd másodszori átszállás után landoltunk Clevelandben. Helyileg leginkább ez utóbbi, az Erie-tó partján fekvő „amerikai Debrecen” és közvetlen környéke lett az új otthonom, de ha már ott jártam, voltam New Yorkban, Washingtonban, Chicagóban, Milwaukee-ban, Kansas Cityben és Buffalóban is.

*

Amerikában már egy hét alatt is sokat tanulhat az ember. Mindenekelőtt: tágasság és individualizmus. Aztán egykori ötvenhatosok és negyvenötösök eleganciával és humorral. A szüreti bálon leginkább az angol a beszélt nyelv. Ha kávé, akkor Folgers. A református istentiszteleten elől kell ülnöm. A katolikus mise utolsó éneke a *Boldogasszony anyánk*, a régi magyar himnusz. Minden hónap első szombatján délelőtt csótányirtás, de vigasztalásul ugyanekkor a West Side Hungarian Reformed Church ebédlőjében csirkepaprikás és töltött káposzta vásárolható 10 dollárért. Az a soklábú bogár, amely hajnalban a konyhában mászik, nem csípi a Scrubbing Bubblest, amivel rendre lefújom. A lakewoodi ősz egyszerűen gyönyörű: az ezernyi színben pompázó parkban mókuskok játszanak, az Erie-tó pedig úgy hullámszik, mint a tenger.

*

Az a nevezetes tél, amit Mark Twain „ígért” fent idézett, soha el nem hangzott mondatában, egyre késik, amit mindenki bán, mert ez hosszan elnyúló, jéghideg tavaszt valószínűsít. Abszolválom életem első hálaadásnap vacsoráját, rengeteg kedvességgel és a magyar hadseregnek elegendő élelemmel az asztalon. A clevelandi magyar bálon láttak alapján az amerikai magyar fiatalok szeretnek és tudnak is táncolni. Ez nagyjából igaz mindenre: a bécsi keringőtől a Republic zenekar dallamain át a moldvai ropogtatóságig. Az *Ábel a rengetegben* helyett a helyiek is inkább a *Star Wars 7*-re „melegítenek”. Ennek félreérthetetlen jeleként az 55. Magyar Kongresszus gyerekvetítésén az előbbi egyedül nézem (pedig a film jó). A washingtoni Lincoln Memorial – de tulajdonképpen az egész park – tényleg olyan, mint a filmekben. Az óriási Martin Luther King-szobor viszont inkább délkelet-ázsiai diktátorra hasonlít. A *medium well steak* csipetnyi *shrimppel* a hátán igazán finom, főleg ahogy Rocky Riverben készítik. A borbély még soha nem hagyta el Amerikát, viszont jópofa. Bár háromszor annyi ideig maszatol, mint odahaza, a frizurát a fürdőszobatuákróm előtt kissé meg kell „doktorálni” az alkoholtól eltorzult arcú mexikói alsósomszédasszonytól kunyerált ollóval. Az eredmény sajnos magáért beszél, ezért egy ideig inkább sapkát húzok.

*

Annyi pár nap alatti itt tartózkodásból is kiderült, hogy New York az New York: valóban hatalmas, elmesélhetetlen kaland, a múzeumaival, a céltalan sétákkal, meg azzal a hellyel, ahol lelőtték Lennont 1980-ban. Jó volt – Sinatra nyomán – kicsit *to be a part of it* (a részének lenni). A szilvesztert már újra clevelandi magyar ismerőseim közt töltöm, ezúttal az East Side-i magyar református templom szervezte bálon, ahol majdnem teljesen „nemzetközi” zenekar játszik magyar szalonzenét, és töpörtyús pogácsát szolgálnak fel. A könyvtár szomszéd asztalánál egy hajléktalan afroamerikai férfi negyedóráig keresi Rockefellert a leggazdagabb amerikaiak albumában, és óhajának percenkénti felkiáltásokkal hangot is ad.

Aztán beköszöntött a tél. A könyvtártól hazáig tartó nagy gyalogos sétáknak egy időre befellegzett. Rendkívül változékony lett az idő, megfelelően öltözni lehetetlenség. Ahogy egy clevelandi közmondás tartja: Ha nem tetszik az idő, csak várj egy órát.

*

Megjárni ismét a teljesen behavazott New Yorkot és Észak-Amerika legszebb „Velen-céjét”: Chicagót. Az előbbiben szembesülni sokmillió bevándorló európai sorsával és hányattatásaival, megtekinteni a Guggenheim modern szekcióját és oda-vissza átsétálni a Brooklyn hídon. Teljesen jóllakva még *gofyrt* enni a Bryant park korcsolyázóinak tőzsomszédágában. Ismeretlen kínaiak szőrcsögését hallgatni a bérelt szobából. Ülni a Boadwayn az Al Pacino és Bruce Willis játszott darab előadásán. Ugyanott koszos fürdőszobában viszolyogni. Aztán segíteni a csinos rendőröknek letakarítani kocsijukat az „évszázad” havazásában. Chicagóban járni a 94-ik emeleten, és persze a „világ legjobb”

bluesklubjában viszkizni olyan ismeretlen előadót hallgatva, aki lazán verné bármelyik hazai tehetségkutató győztesét. Majd megpenészedett szegélyű egyházi könyveket és dobozokat pakolni a clevelandi Szent Imre-templom *Sunday office*-ába. Utóbb ülni a Milwaukee Egyetem levéltárában, hogy egy méltatlanul elfeledett magyar szociológus professzor anyagait átnézzük, kijegyzeteljük és kifotózzuk. Aztán ellátogatni a legnagyobb I. világháborús kiállításra Kansas Citybe. Utazni taxissal, aki a mi telefonunkat kéri el, hogy odataláljunk a helyszínre, a készüléket többször is leejti, és félkézzel vezetve a lábai között tapogatózva keresget. Zötykölődni Cleveland felé a világ legszerencsétlenebbnek sejtett járatán, ahol sem wifi, sem áram nincs, és az átellenben helyet foglaló kétszázkilós pasas olyan bűdös, hogy fertőtleníteni kellene az egész buszt érkezés után. Majd megérkezni újra az egykori „amerikai Debrecenbe”. A Flannery’sben legalább a régi vendégszeretet fogad. A Jamieson–Guinness kombináció egyszerűen nem tud hibázni. Minden kezd lassan lecsengeni. A sokarcú, kedves-barátságatlan, ismerős-ismeretlen, szemérmes-hangos idegen: Amerika. Akiről már most tudjuk: minden kétszínűségével és hazugságával együtt is nagyon fog hiányozni.

*

És a képek. Óhatatlanul kerestük azt, ahol a tradicionális, historizáló városépítészeti elemek modern formákkal keverednek; ráadásul mindezt úgy, hogy az eredmény természetesen hat. Ahol a fények és az árnyak erősítik vagy éppen kioltják egymást. Ahol a rendetlenség renddé alakul, a pillanatok idővé és a formák terekké válnak. Ahol az ég felé törő roppant épületek közt a kavalkádban hirtelen észrevesszük a munkába igyekvők mosolyát. Ahol a merőlegesek függőlegesekkel versenyeznek és a Michigan sugárút épületeinek párhuzamosait egy gömbszerű „bab” tükrözi vissza. Ahol a *tetrisland* épületei otthonokat és munkahelyeket rejtenek. Ahol a kilencvennegyedik emeleti panoráma állandóságra és változásra: életünk színtereinek mozdulatlanságára, egyúttal útjaink vibrálására is figyelmeztet. Ahol az acélkábelek gyalogos kötél táncosai a fadeszkákon az autók felett járhatnak. Ahol a Szabadság-szobor Manhattan felhőkarcolóinak mindig oldalt áll. Ahol a kiállítás I. világháborús puskái figyelmeztetnek, hogy a harcok sosem szülnek békét, az új fegyverek pedig azzal replikáznak, hogy: „Lehet, de az úgynevezett békeidők nevelik fel a háborút!” Ahol egy híd – úgy képzeljük – indián-arcú „őrzői” annak a haladás-fétisnek az áldozatai, amelynek egykor sokat ígérő szimbólumait kezükben tartják. Ahol sokezer mérföldre az otthonunktól is magyar nyelven fogadják a megszülető kis Jézust.

*

Ezerszer elcsépelet állítás, mégis igaz: alig akad nagyszerűbb módja önmagunk és környezetünk megismerésének, mint az utazás. Megszokott közegünk, környezetünk elhagyása önkéntelen viszonyítással, elemzéssel és persze összehasonlítással jár. Ennek hála más

fénytörésbe kerül(het)nek dolgaink. Helyünk. Szerepünk. És újrafogalmazhatunk olyan közhelyeket is, mint hogy az út hossza legkevésbé sem távot jelent, tartama pedig nem azonos a két helyszín közötti távolság megtételéhez szükséges idővel. Annál ez valami sokkal több. Ezért is lehet aztán, hogy az ismeretlen végül ismerőshöz vezet. Önmagunkhoz.

Karácsonyi dekoráció a Nyugat-oldali Magyar Református templomban (Cleveland)